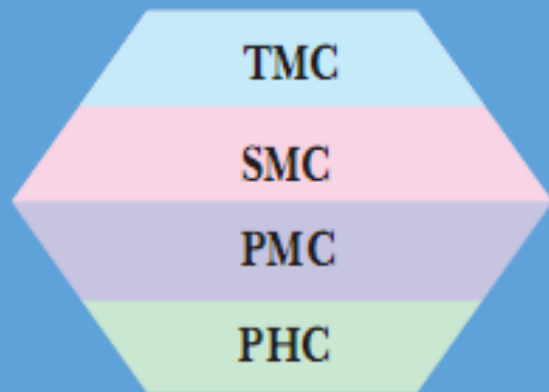

การจัดการกำลังคนเพื่อระบบสุขภาพชุมชน

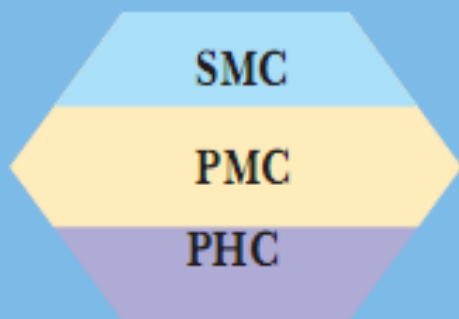
สุทิน ชนะบุญ

วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น

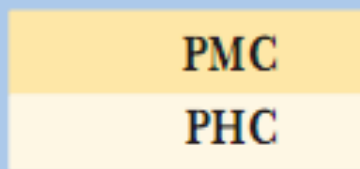
ระดับการให้บริการสุขภาพคนไทย

จังหวัด (รพ.ศ. / รพ.ท. / รพ.ม. /
รพ.เอกชนใหญ่ / รพ.เฉพาะโรค)

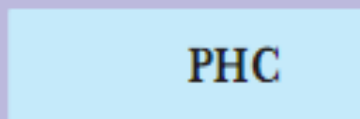

อำเภอ (รพ.ชุมชน / รพ.เอกชนเล็ก/
ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล / กทม.
และคลินิกเอกชน)

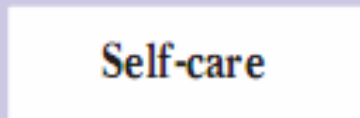

ตำบล (สถานีอนามัย / ศูนย์สุขภาพชุมชน
สถานบริการสาธารณสุขชุมชน)

ร้านขายยา

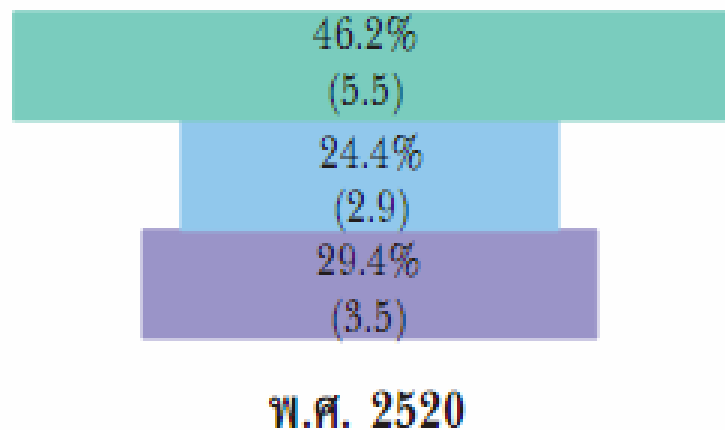

หมู่บ้าน / อสม. (ศูนย์สาธารณสุข
มูลฐานชุมชน)

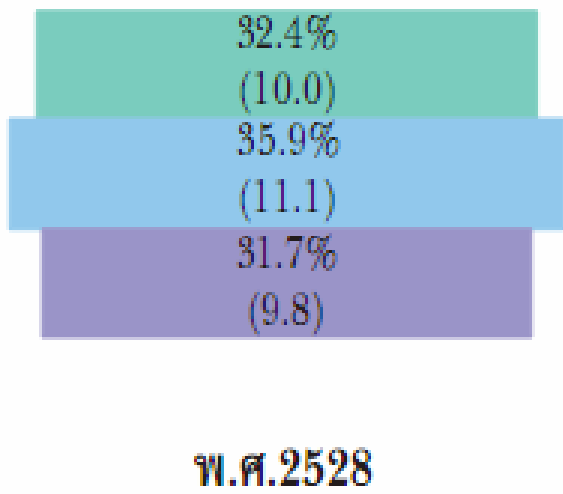
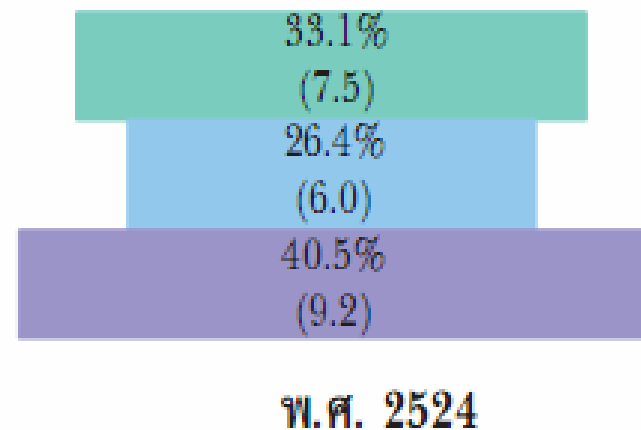

ครอบครัว

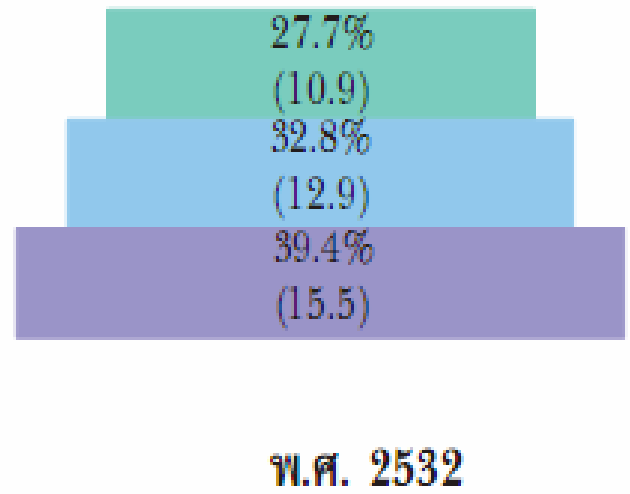
จำนวนและสัดส่วนผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในสถานบริการแต่ละระดับ พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2546

รพศ./รพท.
รพช.
สอ.

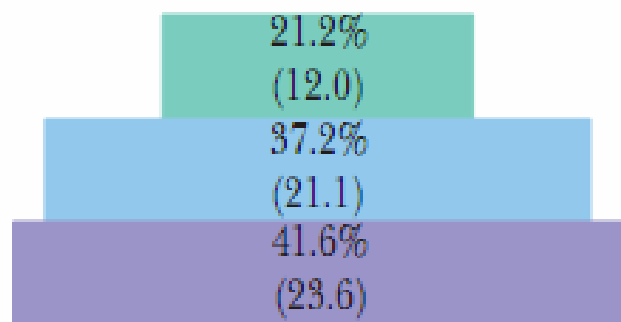

รพศ./รพท.
รพช.
สอ.

ที่มา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ก.สาธารณสุข

จำนวนและสัดส่วนผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในสถานบริการแต่ละระดับ พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2546

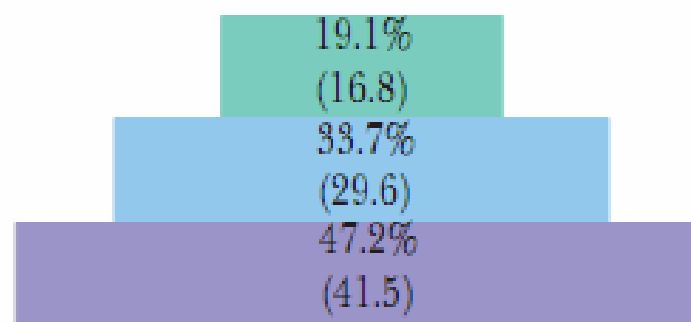

พ.ศ. 2536

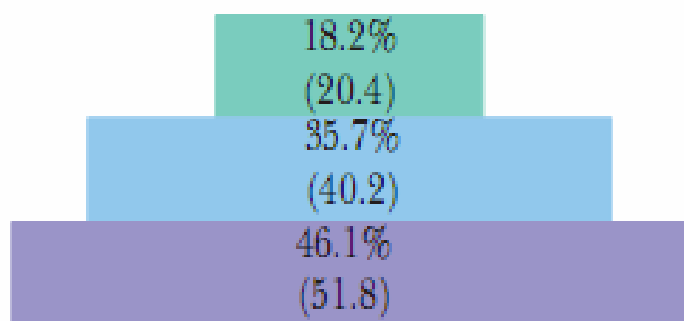
รพศ./รพท.

รพช.

สอ.

พ.ศ. 2540

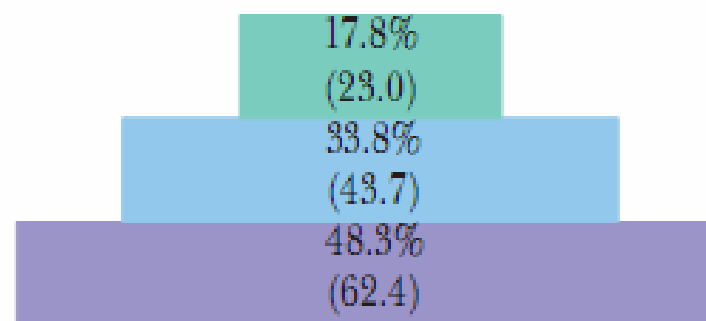

พ.ศ. 2543

รพศ./

รพช.

สอ.

พ.ศ. 2546

ที่มา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ก.สาธารณสุข

บริการสุขภาพ

Formal

Excellent Center

Tertiary Medical Care

Secondary Medical Care

Primary Medical Care

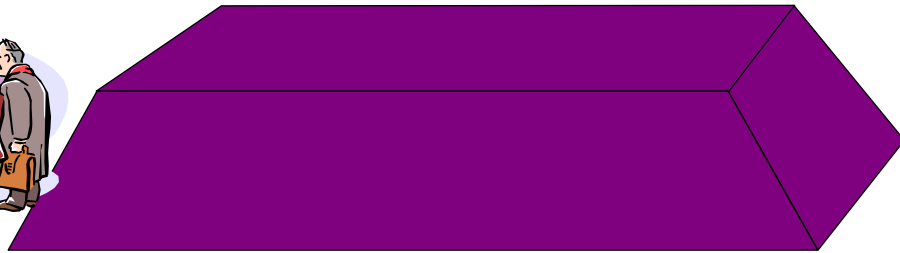
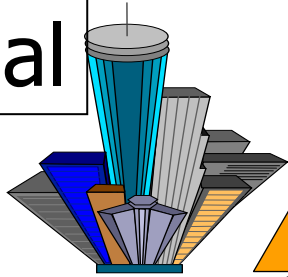
Primary Health Care

Informal

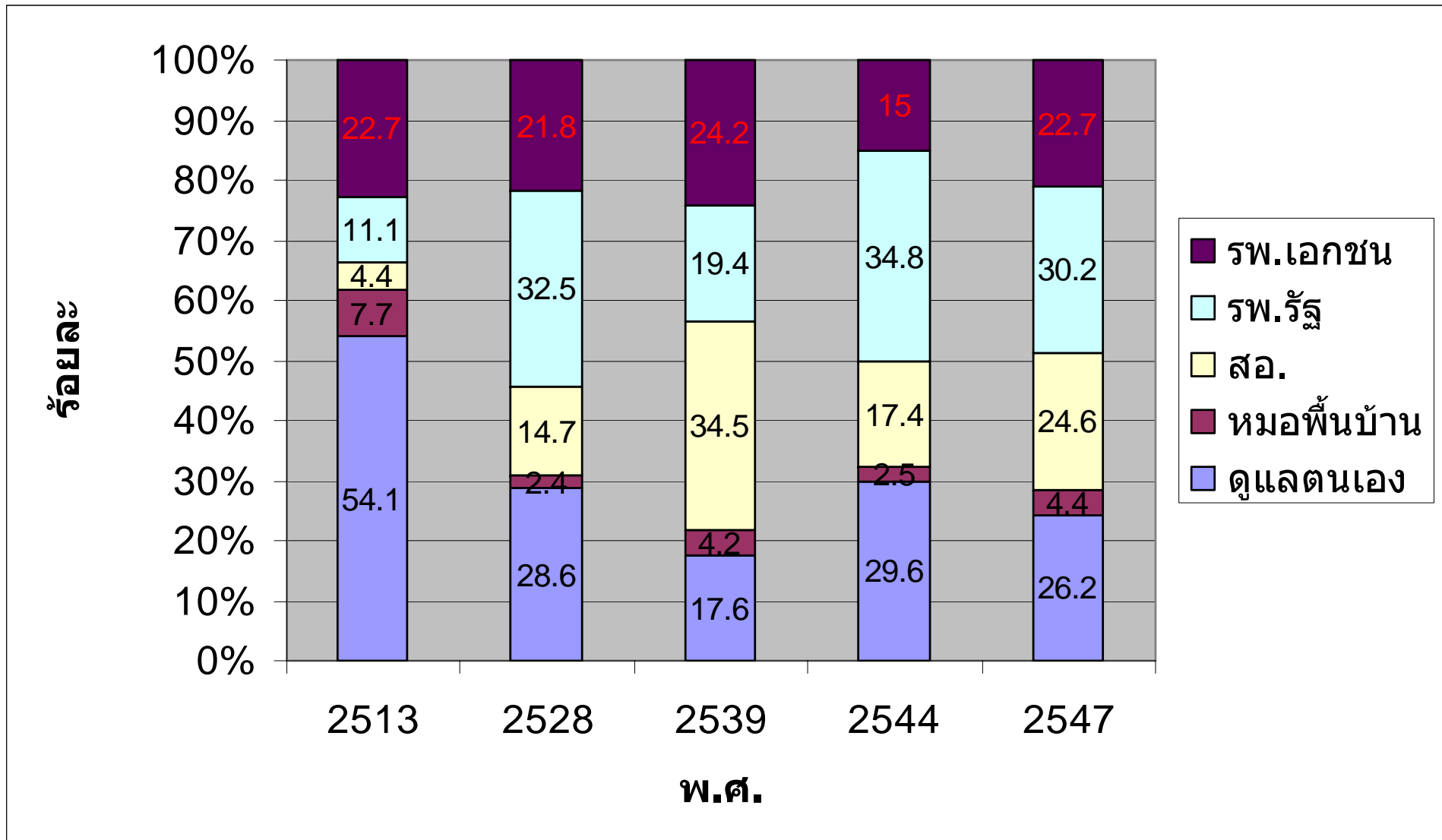
Self Care

ระบบสุขภาพชุมชน

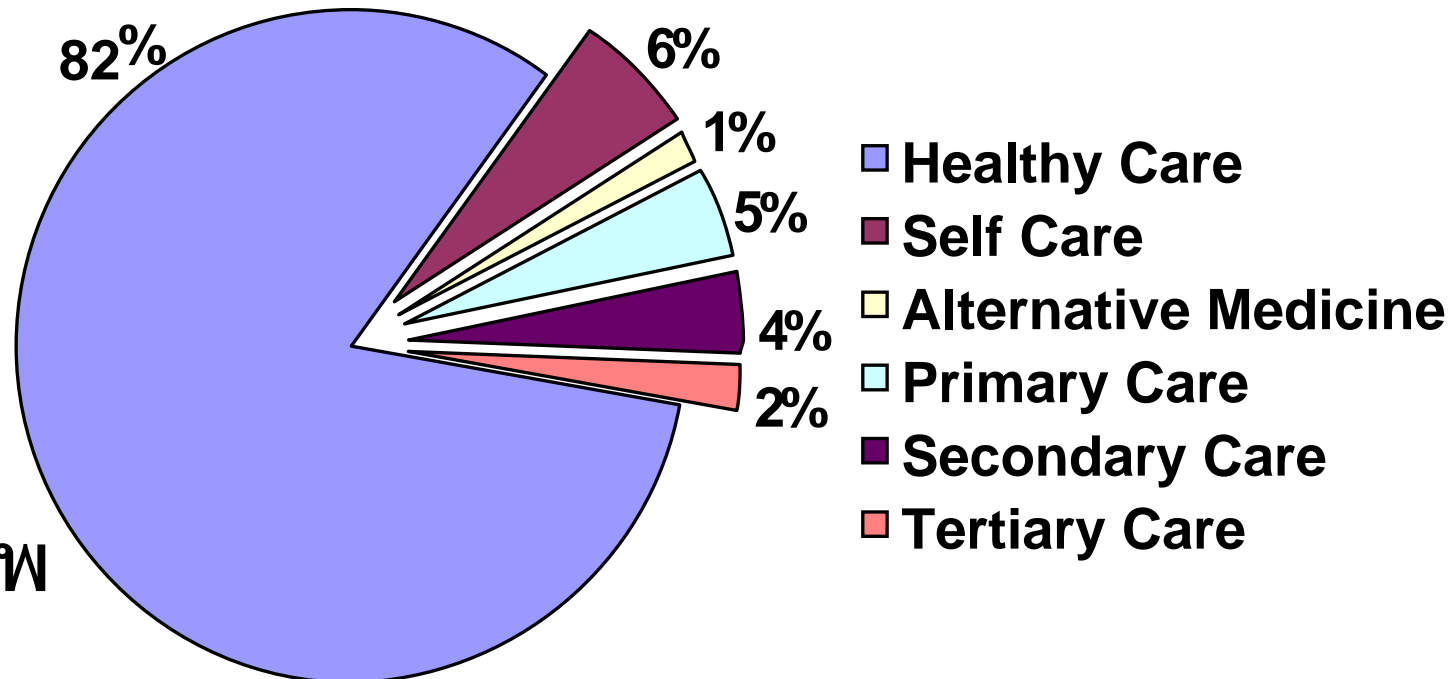
ท้องถิ่น ชุมชน ครอบครัว ตนเอง

การใช้บริการสุขภาพของประชาชน

บริการสุขภาพ และกำลังคน

ชุมชน 89 %

- ตนเอง
- ครอบครัว
- อสม.
- เครือข่าย
- ผู้ดูแลฯ
- หมอพื้นบ้าน/ภูมิปัญญา

สถานบริการ 11 %

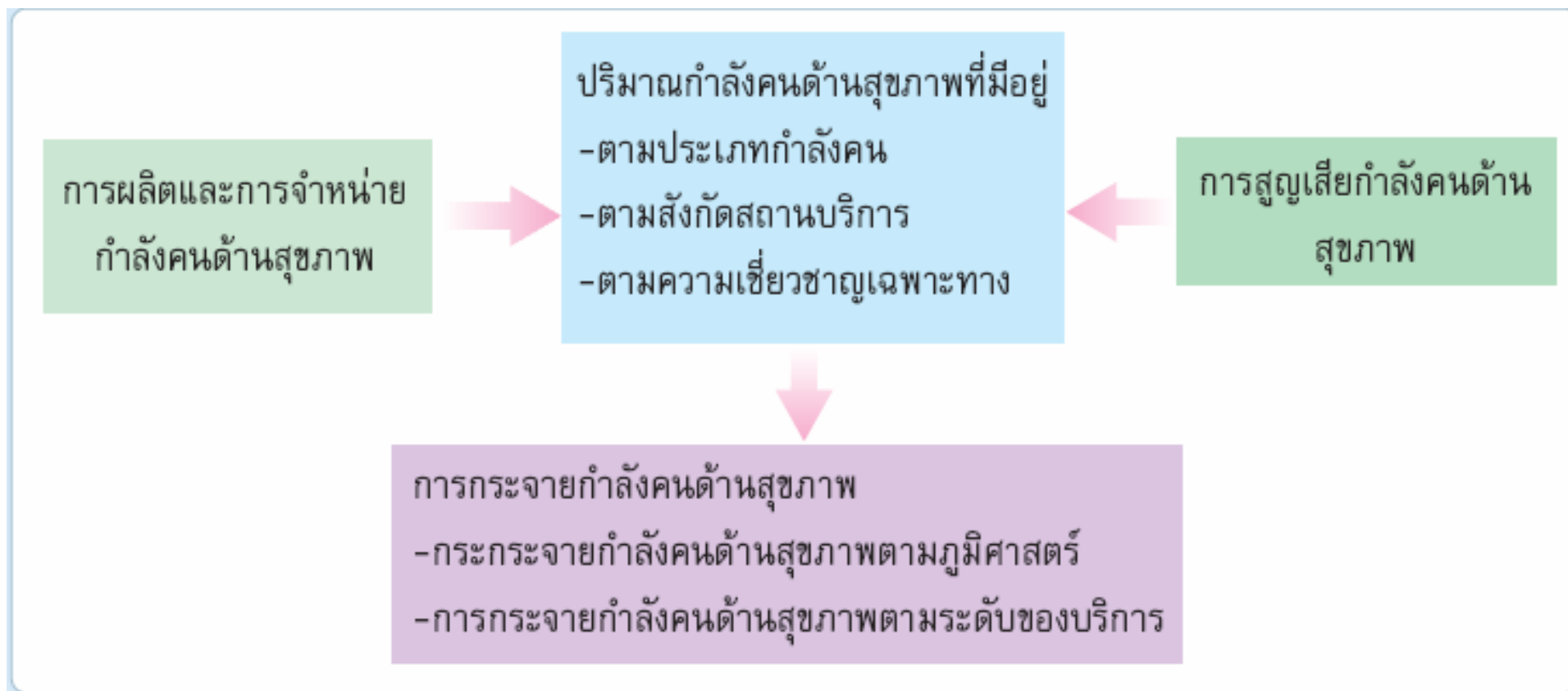
- แพทย์
- พยาบาล
- จนท.สาธารณสุข
- บุคลากรอื่นๆ

องค์ประกอบการพัฒนาาระบบบริการสุขภาพ

ปัญหากำลังคนในระบบบริการสุขภาพ

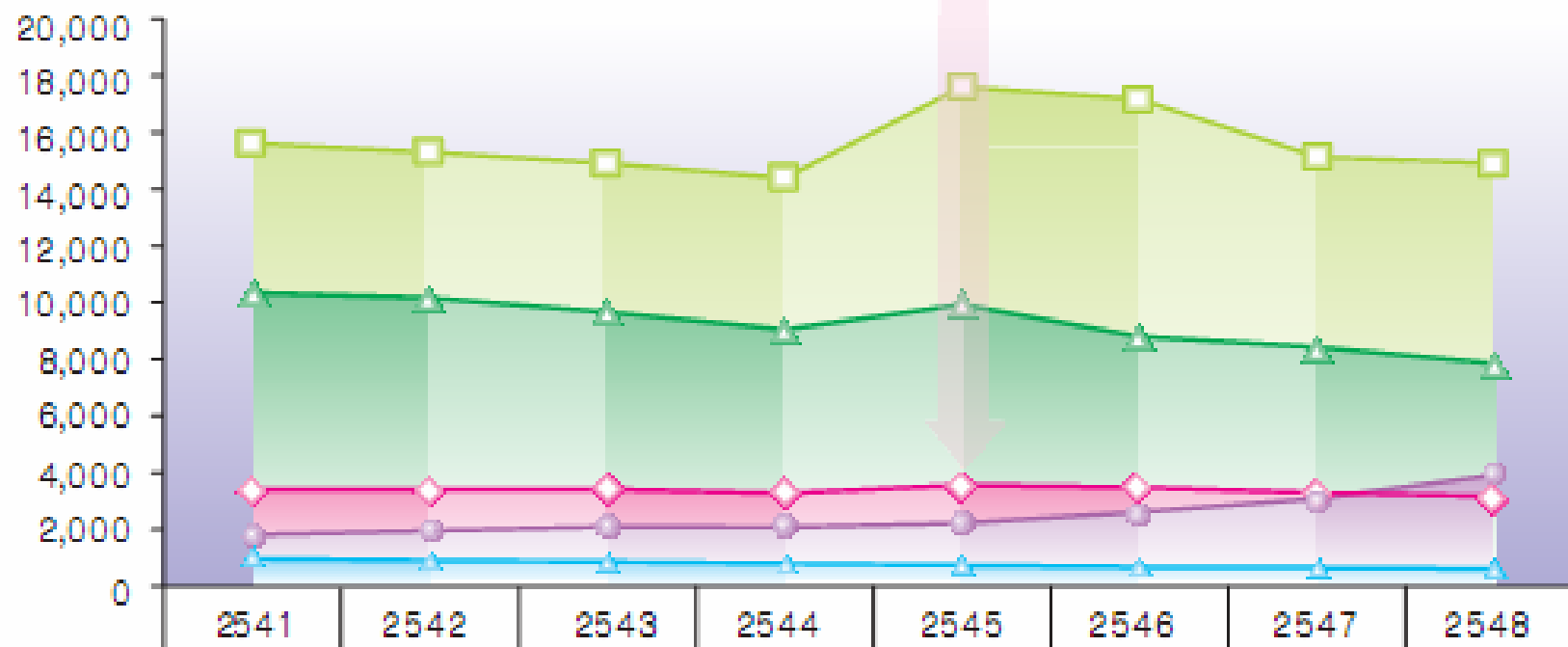

ปัญหา การขาดแคลนบุคลากร
การกระจายบุคลากร
ภาระงาน(คุณภาพของบุคลากร)

อัตราส่วนประชากรต่อกำลังคนด้านสุขภาพ พ.ศ. 2541-2548

อัตราส่วนประชากรต่อกำลังคน

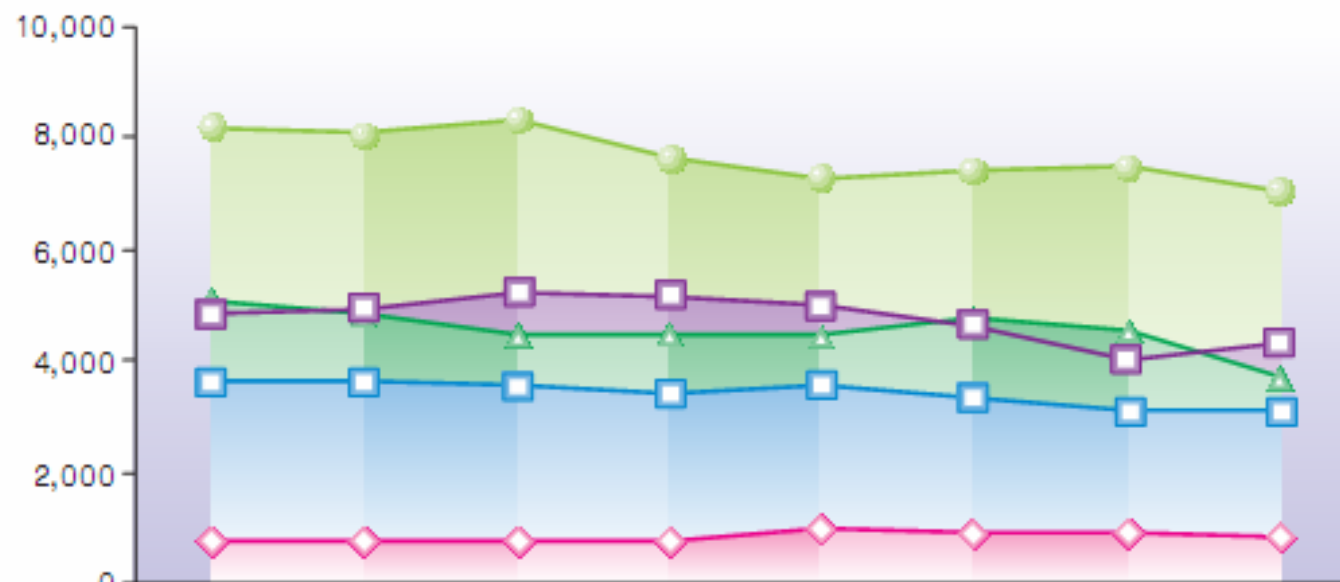
ปรับฐานข้อมูลปี พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานการสำรวจทรัพยากรสุขภาพ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2541-2548

อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์

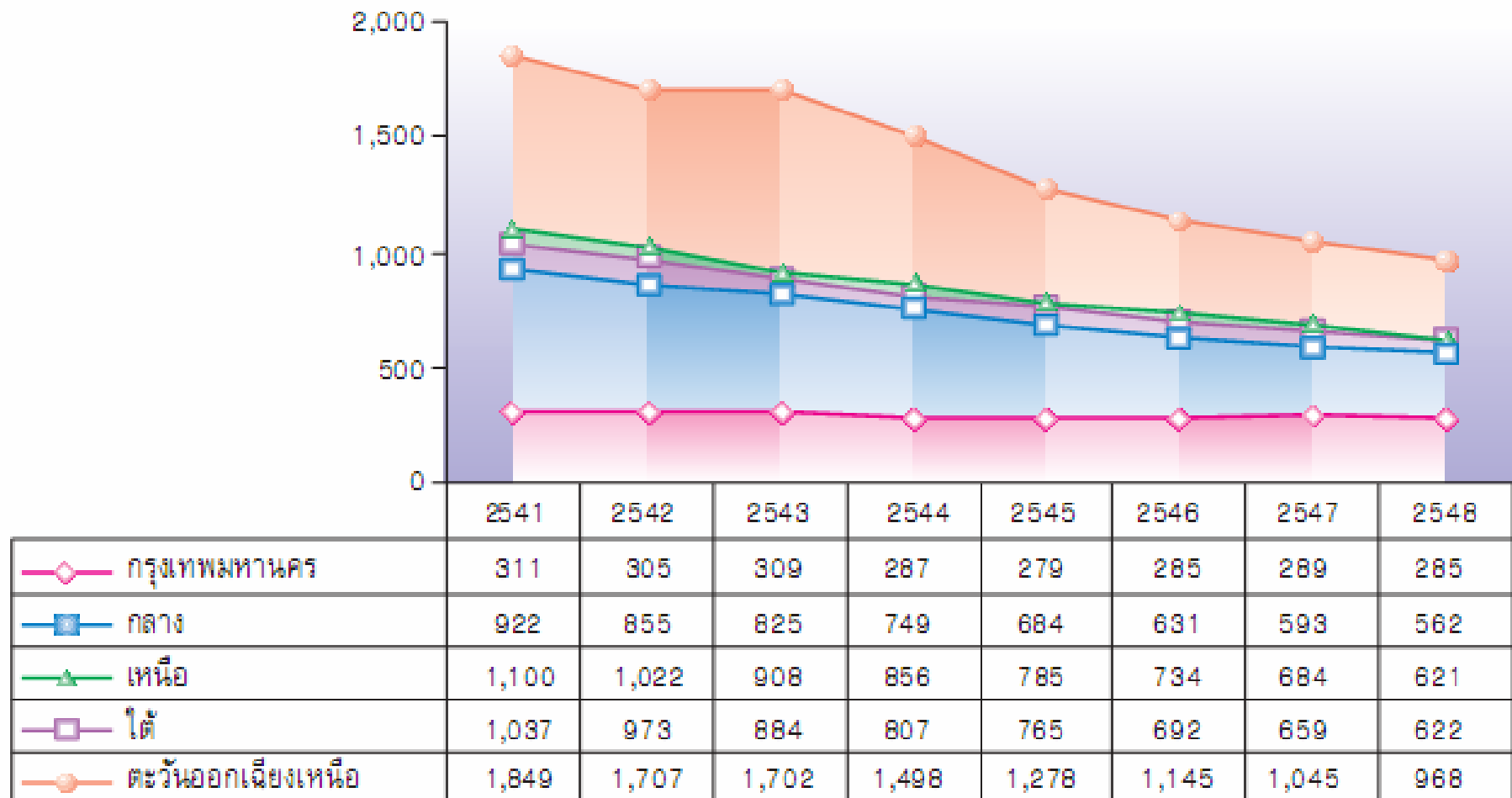

	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
กรุงเทพมหานคร	762	760	793	760	952	924	879	867
กลาง	3,614	3,653	3,576	3,375	3,566	3,301	3,134	3,124
เหนือ	5,050	4,869	4,501	4,488	4,499	4,766	4,534	3,724
ใต้	4,814	4,888	5,194	5,127	4,984	4,609	3,982	4,306
ตะวันออกเฉียงเหนือ	8,218	8,116	8,311	7,614	7,251	7,409	7,466	7,015

ที่มา: รายงานการสำรวจทรัพยากรสุขภาพ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์

อัตราส่วนประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2541-2548

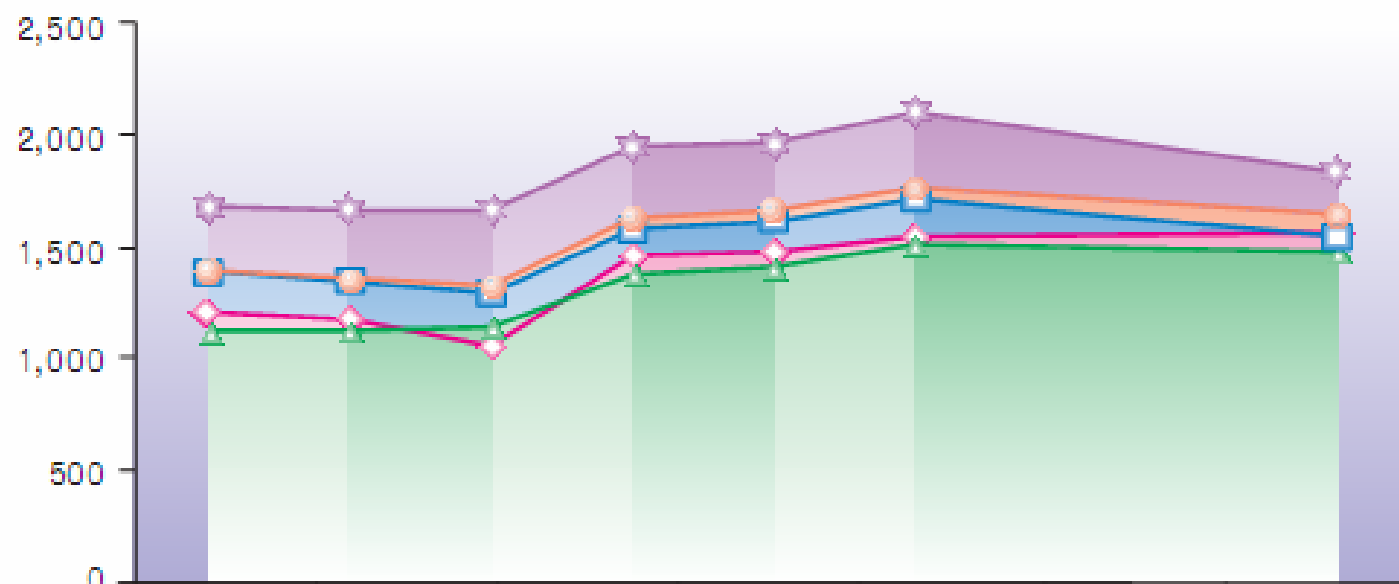
อัตราส่วนประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ

ที่มา: รายงานการสำรวจทรัพยากรสุขภาพ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

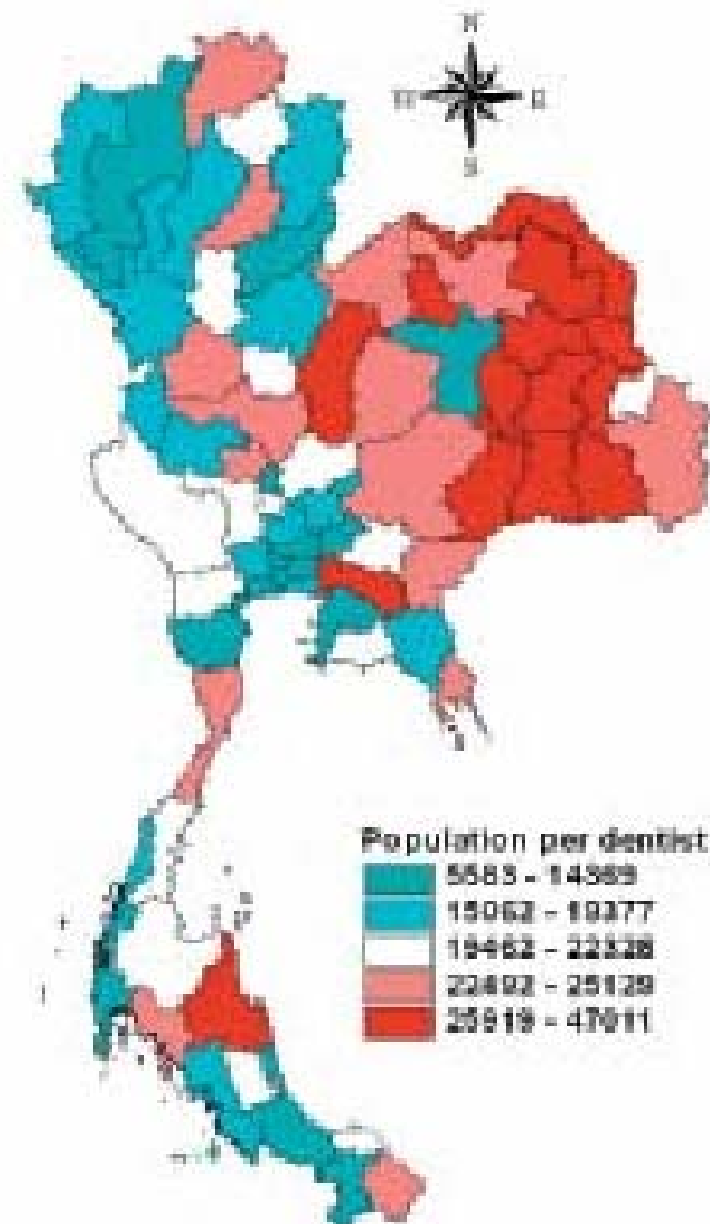
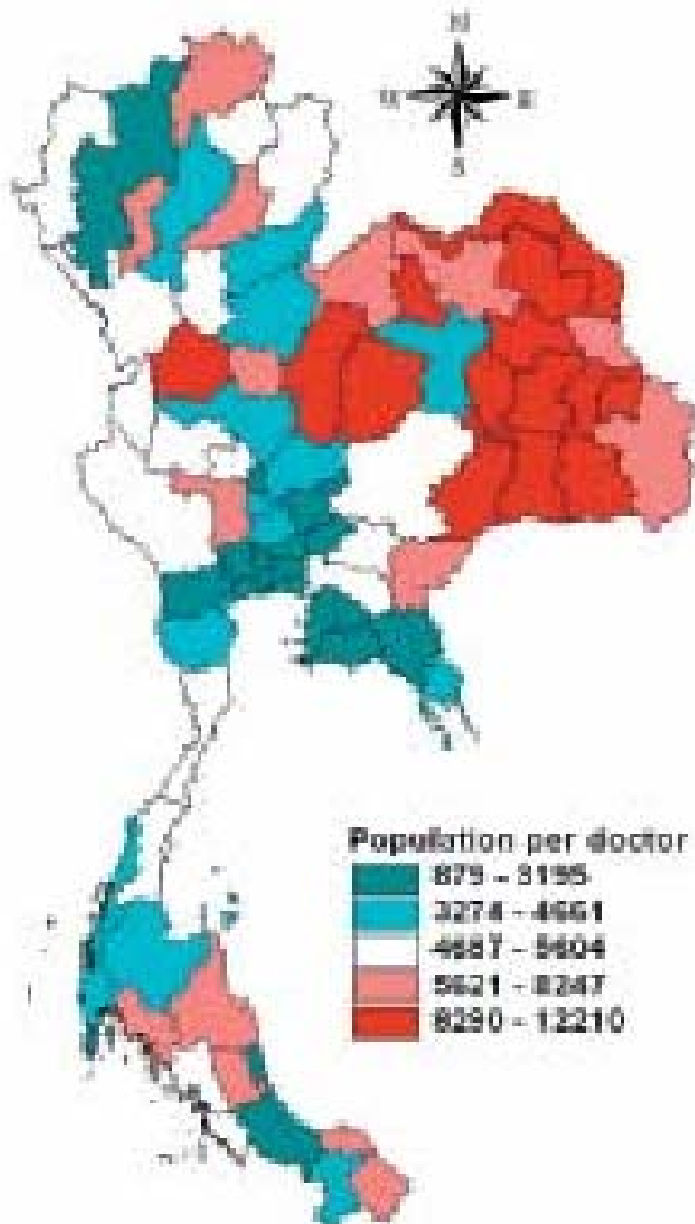
อัตราส่วนประชากรต่อเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย จำแนกตามภาค พ.ศ. 2541 - 2549

อัตราส่วนประชากรต่อเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย

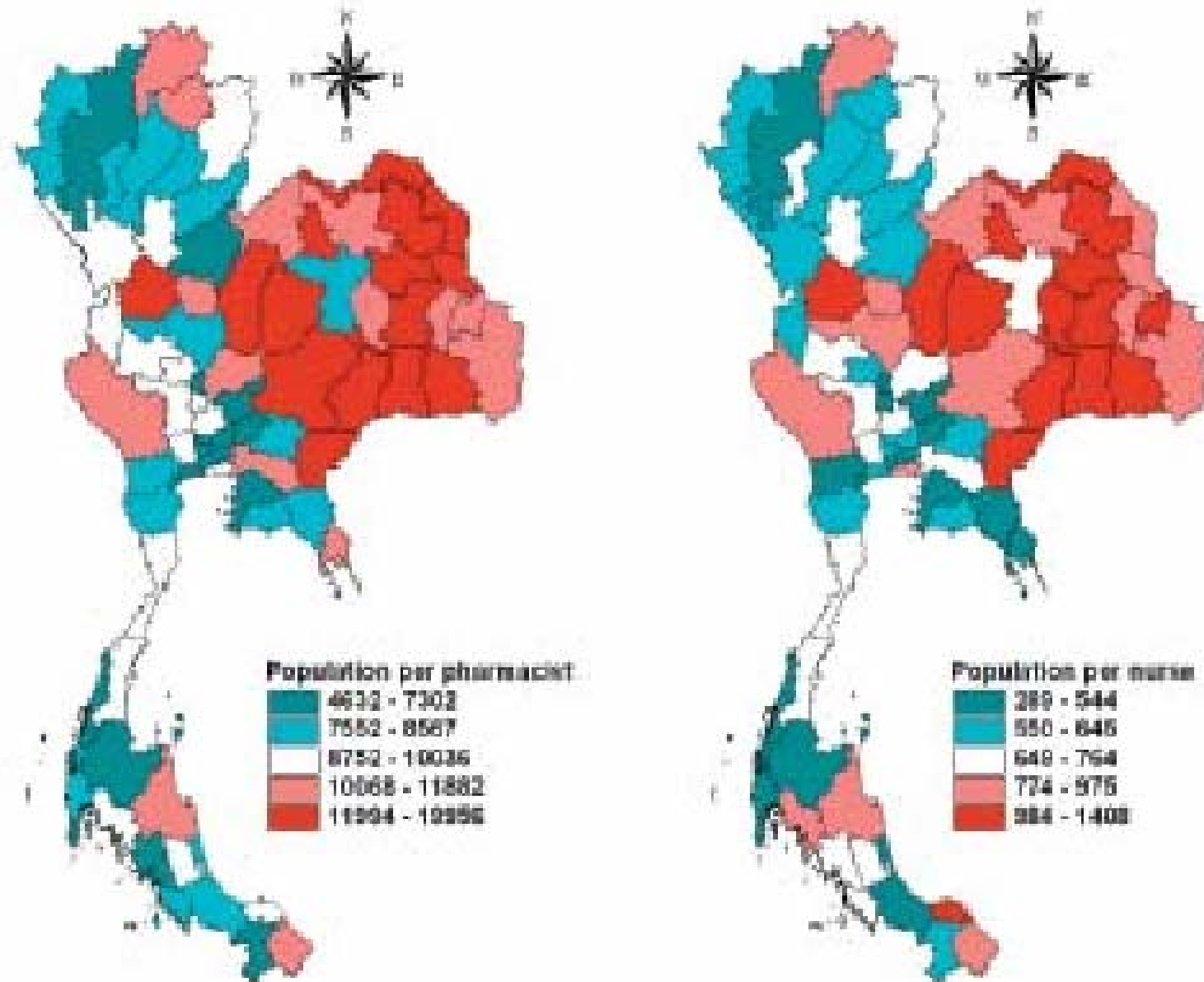
	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2549
กลาง	1,207	1,180	1,059	1,453	1,470	1,552	1,562
เหนือ	1,389	1,349	1,292	1,572	1,603	1,713	1,547
ใต้	1,129	1,127	1,141	1,378	1,416	1,511	1,484
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,681	1,655	1,666	1,938	1,971	2,097	1,832
รวม	1,390	1,366	1,324	1,628	1,657	1,762	1,637

การกระจายทางภูมิศาสตร์ของประชากรต่อแพทย์ และประชากรต่อทันตแพทย์ พ.ศ. 2547

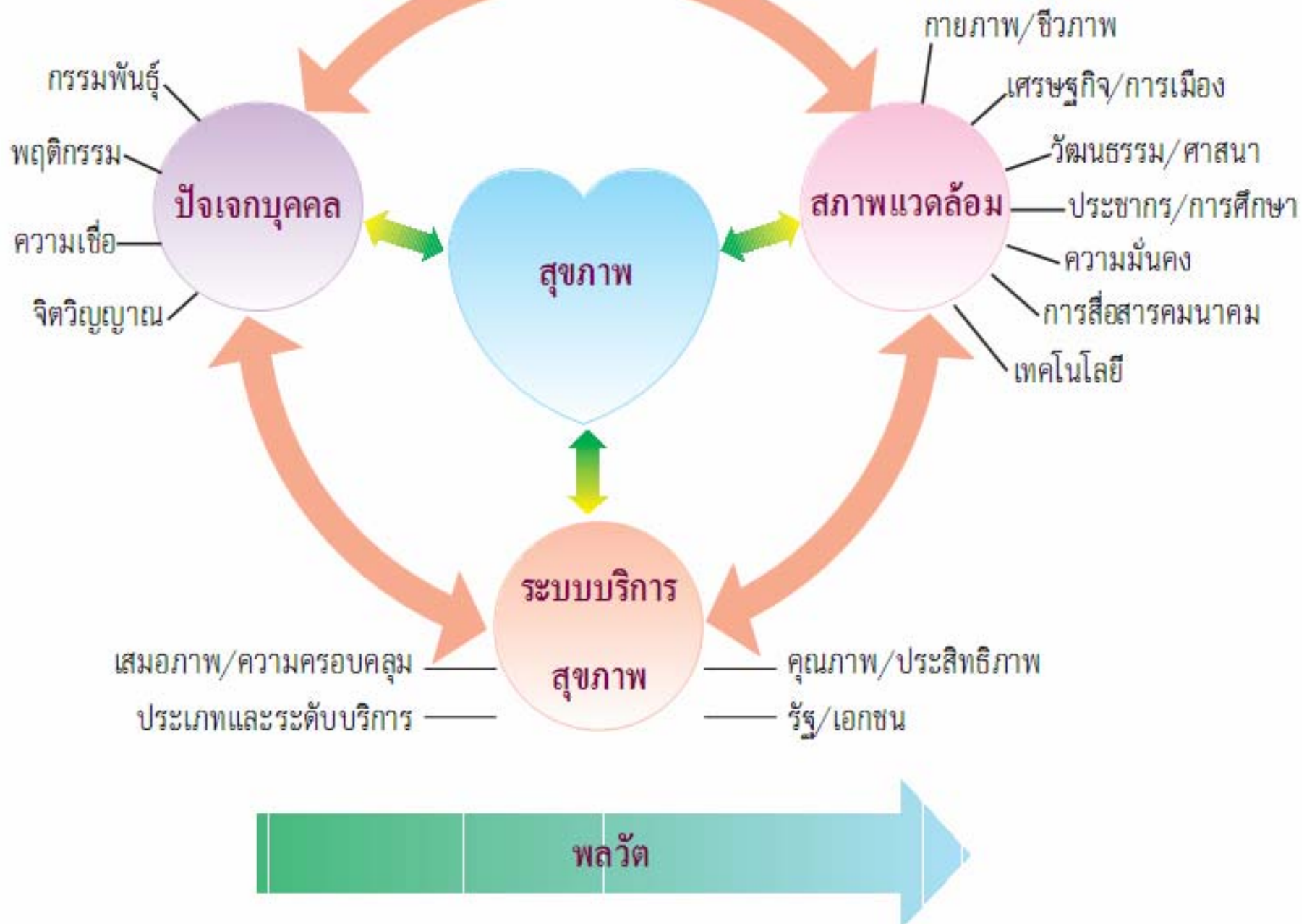
ที่มา: รายงานการสำรวจทรัพยากรสุขภาพ สำนัคนโยบายและยุทธศาสตร์

การกระจายทางภูมิศาสตร์ของประชากรต่อเภสัชกร และประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ พ.ศ. 2547

ที่มา: รายงานการสำรวจทรัพยากรสุขภาพ สำนัคนโยบายและยุทธศาสตร์

ปัจจัยกำหนดสุขภาพ

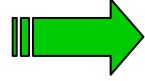

Social determinant of health

เปรียบเทียบทฤษฎีโรคและทฤษฎีสุขภาพ

สุขภาพว่าด้วยเรื่องโรค สุขภาพว่าด้วยสุขภาพะ

มิติต่างๆ	ทฤษฎีการแพทย์เก่า (ทฤษฎีโรค)	ทฤษฎีการแพทย์ ใหม่ (ทฤษฎี สุขภาพ)
1. ธรรมชาติ	เห็นเฉพาะส่วน (กาย)	เห็นทั้งหมด
2. แนวทาง	รักษาโรค	รักษาคน
3. เครื่องมือ	เทคโนโลยี	หลากหลาย
4. ประเภท การแพทย์	ปัจเจกเป็นรายๆ	ฐานประชากร

เปรียบเทียบบทบาทของทฤษฎีโรคและทฤษฎีสุขภาพ

มิติต่างๆ	ทฤษฎีการแพทย์เก่า (ทฤษฎีโรค)	ทฤษฎีการแพทย์ ใหม่ (ทฤษฎี สุขภาพ)
5.ระบบบริการ สุขภาพ	ตั้งรับ ช่อมสุขภาพ	รุก สร้างนำช่อม
6.ค่าใช้จ่าย ผลตอบแทน	แพงมากผลทาง สุขภาพต่ำ	ประหยัด ผลทางสุขภาพสูง
7.ผลลัพธ์	การช่อมสุขภาพเป็น รายๆ	การพัฒนาามมนุษย์ สังคม สิ่งแวดล้อม
8.ศักยภาพ แพทย์และ บุคลากร สาธารณสุข	ถูกจำกัดในมิติของ เทคนิค	มีส่วนร่วมในการ พัฒนาคนและสังคม

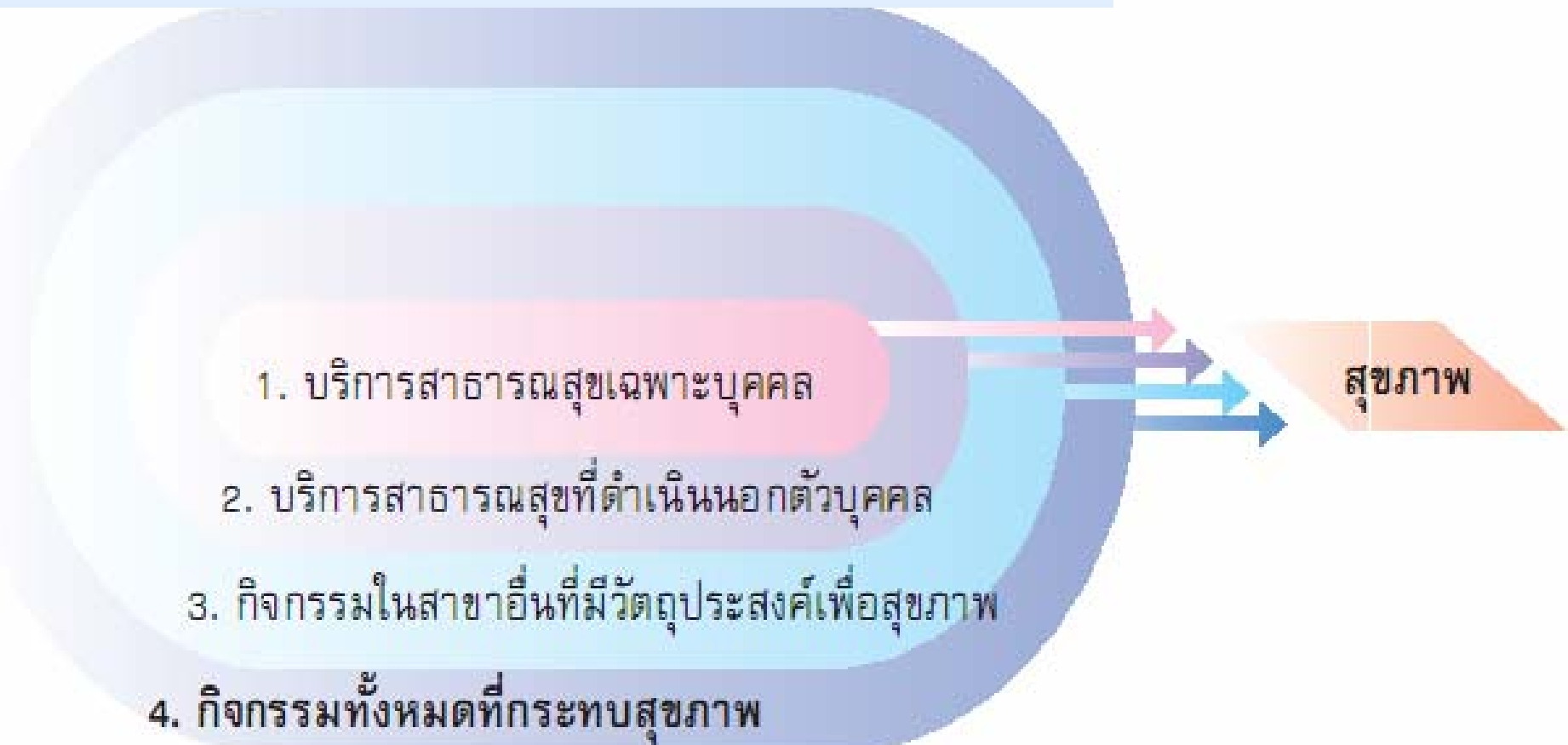
ตัวชี้วัดความสุข: ความเห็นของปราชญ์ชาวบ้าน

หมวดความสุข	ตัวชี้วัด
1. การมีหลักประกันในชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - มีบ้านอาศัยเป็นของตนเอง/ที่ดิน - อาหารอุดมสมบูรณ์อยู่ดีกินดี - มีเงินทองใช้สอย/ไม่มีหนี้สิน
2. การมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง	<ul style="list-style-type: none"> - สุขภาพกายดี - สุขภาพใจดี
3. การมีครอบครัวที่อบอุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้า/มีเวลาให้กัน
4. การมีชุมชนที่เข้มแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> - มีผู้นำเป็นตัวอย่างที่ดี - มีความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน - ชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - คนในชุมชนมีความสามัคคี - มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดความสุข: ความเห็นของปราชญ์ชาวบ้าน

หมวดความสุข	ตัวชี้วัด
5.การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี	-มีที่ดิน น้ำ ป่าอุดมสมบูรณ์ -อากาศไม่เป็นพิษ -มีถนน น้ำประปา ไฟฟ้า
6.การมีอิสรภาพ	-ทำทุกอย่างได้ตั้งใจ สบายใจไม่เดือดร้อนผู้อื่น
7.การมีความภาคภูมิใจ/พึ่งตนเอง	-งานที่ทำประสบความสำเร็จและเจริญรุ่งเรือง -ได้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี
8.การเข้าถึงธรรมะว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน	-ได้ทำบุญทำทาน / ร่วมกิจกรรมวัฒนธรรม

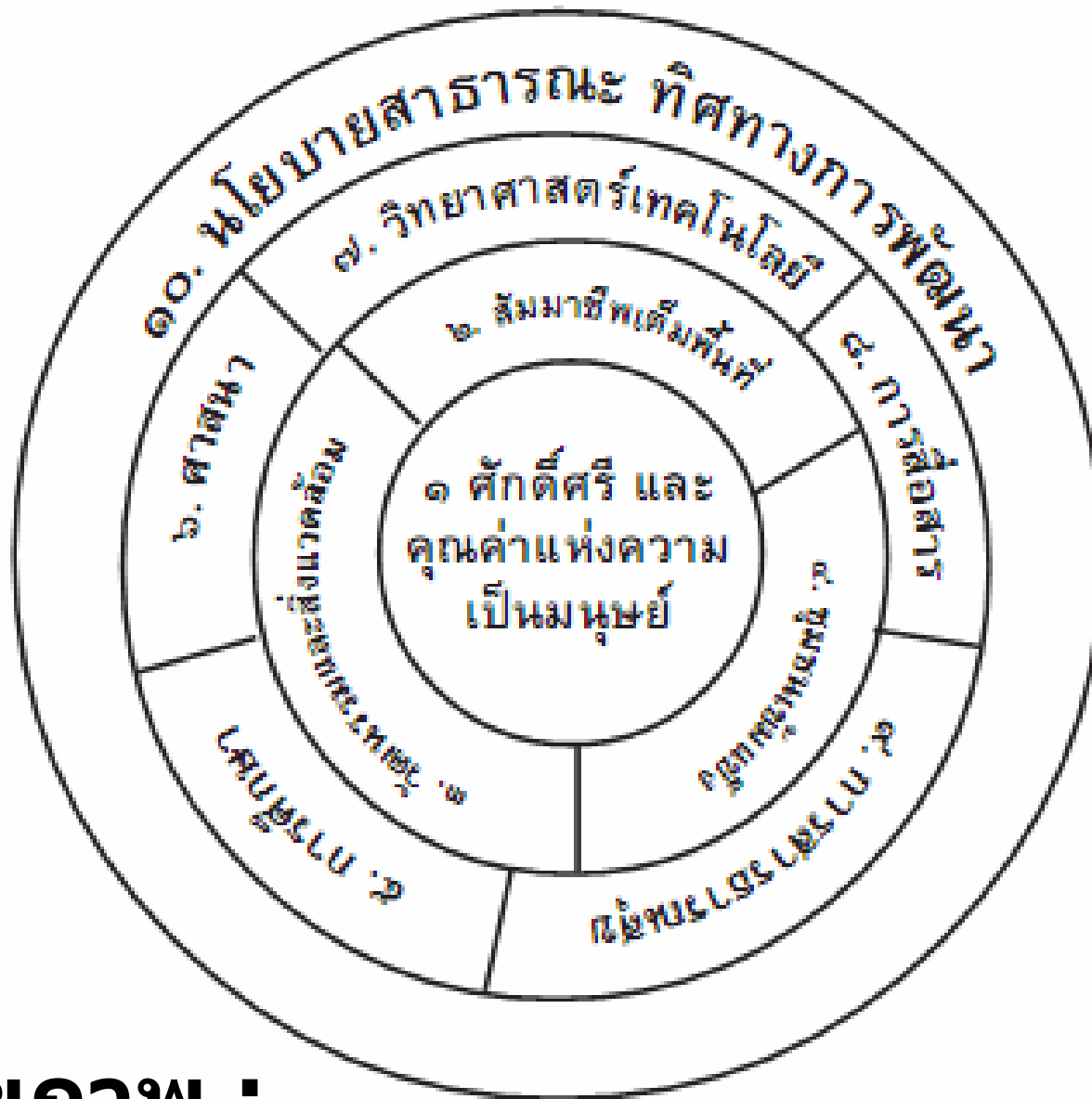
ขอบเขตการจำกัดความของคำว่าระบบสุขภาพ

สุขภาพ: ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

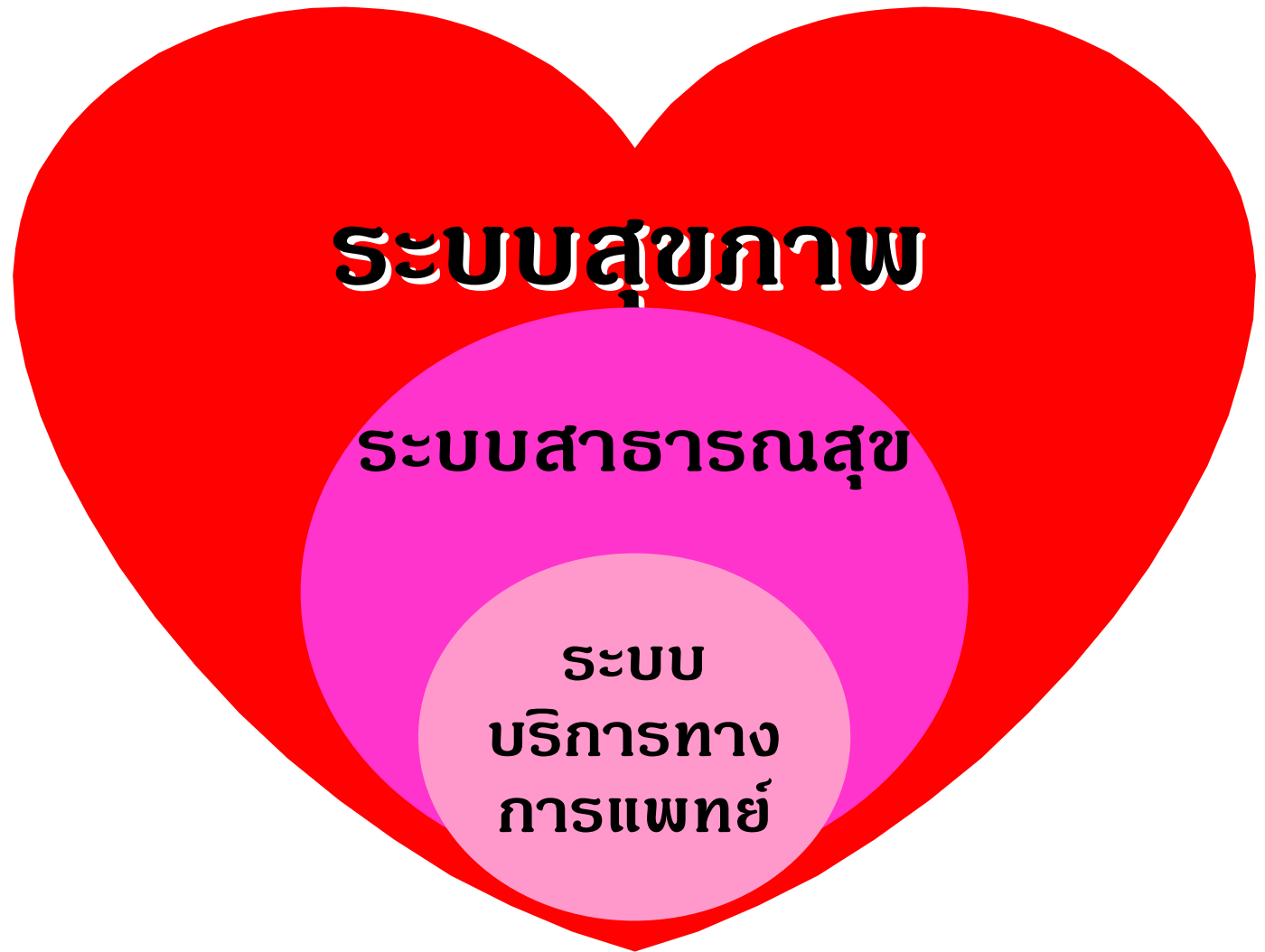
ระบบสุขภาพ: ระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

ที่มา : พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550

ระบบสุขภาพ :

ระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

ระบบสุขภาพ :

ระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

(พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550)

ระบบสุขภาพชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชนเป็นกลไกในการจัดการสุขภาพในด้านการสร้างเสริมสุขภาพะของชุมชนครอบคลุมมิติทางกาย ทางจิต ทางสังคม และปัญญา ป้องกัน โดยเชื่อมโยงกับตัวกำหนดสุขภาพะของชุมชนด้านสังคม (social determinants of health) ตลอดทั้งการดูแลรักษาและแก้ไขฟื้นฟูสุขภาพ โดยมีกำลังคนในชุมชนเข้ามาร่วมในการจัดการสุขภาพอย่างเชื่อมโยงกับบริการสุขภาพทางการในแต่ละระดับ ในด้านการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนเทคนิควิชาการและทรัพยากรต่างๆ

กิจกรรม/บริการสุขภาพในชุมชน

1. ดูแลสุขภาพ

- เด็กเล็ก - นักเรียน - หญิงมีครรภ์ - ด้อยโอกาส

2. ดูแลปัญหาสุขภาพที่พบบ่อย

3. ดูแลการเจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้สูงอายุ

4. ดูแลสิ่งแวดล้อม/คุ้มครองผู้บริโภค

5. สร้างเสริมสุขภาพในชุมชน

6. ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง/ชุมชนเข้มแข็ง

กิจกรรม/บริการ	กำลังคนในชุมชน	ภาคีสันับสนุน
1.ดูแลสุขภาพ -เด็กเล็ก -นักเรียน -หญิงมีครรภ์ -ด้อยโอกาส	-ผู้ดูแลเด็ก -ครูอนามัย -อย.น้อย -กลุ่มแม่บ้าน -อสม.	-รพช. -สอ. -อบต. -อื่นๆ
2.ดูแลปัญหาสุขภาพที่พบบ่อย	-ตนเอง/ครอบครัว -อสม. -แพทย์พื้นบ้าน	
3.ดูแลการเจ็บป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุ	-ครอบครัว -อสม.-ผู้ดูแล -เพื่อนช่วยเพื่อน -แพทย์พื้นบ้าน	

กิจกรรม/บริการ	กำลังคนในชุมชน	บทบาทหน้าที่
<p>4.ดูแล สิ่งแวดล้อม/ คุ้มครอง ผู้บริโภค</p>	<ul style="list-style-type: none"> -อสม. -ผู้นำชุมชน -อาสาสมัคร -ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาศักยภาพ -จัดการความรู้ -สนับสนุนงบฯ -สนับสนุน อุปกรณ์
<p>5.สร้างเสริม สุขภาพใน ชุมชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> -เครือข่ายสุขภาพ -อสม. -พระ ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งต่อ -ดำเนินกิจกรรม ร่วมกับชุมชน
<p>6.ส่งเสริม เศรษฐกิจ พอเพียง/ชุมชน เข้มแข็ง</p>	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้นำชุมชน -เครือข่าย ปชช. -ภูมิปัญญาฯ -ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> -จัดกลไก สนับสนุนการ ดำเนินงานของ ชุมชน -แผนสุขภาพ

**การจัดของระบบสุขภาพชุมชน
บริการ/กิจกรรม**

กลุ่มอายุ		พื้นที่เป้าหมาย
เด็ก		ชุมชน / หมู่บ้าน
วัยเรียน		โรงเรียน / ศูนย์เด็ก
หญิงเจริญพันธ์		ร้านค้า / ตลาดสด
วัยแรงงาน		ศสมช. / อเนกประสงค์ / วัด
ผู้สูงอายุ		
ป่วยเรื้อรัง		
พิการ/ ด้อยโอกาส		

ข้อเสนอแนะ

กระทรวงสาธารณสุข

- กลไกสนับสนุน กำหนดนโยบายระดับชาติ และเชื่อมประสานกับกระทรวง/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- นโยบายสนับสนุนการจัดการสุขภาพของชุมชน ระบบประมาณผนวกเข้ากับชุดสิทธิประโยชน์

ข้อเสนอแนะ : อปท.

- จัดทำแผนสุขภาพตำบล ร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง
- สนับสนุนให้มีกลไกหรือกระบวนการจัดการกำลังคนในระดับชุมชน
- สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสุขภาพตำบล
- สร้างแรงจูงใจ อาจเป็นการสนับสนุนด้านการเงินสัมพันธ์กับงาน หรือมาตรการที่ไม่ใช่เงินแก่กำลังคนในชุมชน
- เป็นกรรมการบริหาร สอ เพื่อเชื่อมโยงชุมชนกับโรงพยาบาลอำเภอ สถานีอนามัย

ข้อเสนอแนะ บทบาทของ สอ.และ รพช.

- ร่วมทำแผนสุขภาพตำบล
- จัดระบบส่งต่อ
- การพัฒนาศักยภาพของกำลังคนด้านสุขภาพทางการเพื่อเป็นนักจัดการสุขภาพชุมชน และกำลังคนภาคชุมชน
- การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น
- การสนับสนุนวิจัยและองค์ความรู้ในการปฏิบัติงาน